

20.yy Başında Müslüman Çocuklar İçin Bir Okul: Tekirdağ Menba-i İrfan Mektebi

Nuriye Sündüz Erşen – Deniz Mazlum

14. yüzyılda Osmanlı hâkimiyetine giren Tekirdağ'ın farklı dönemlerdeki başkentler Edirne ve İstanbul'a yakın olması buraya birçok yarar sağlamıştır. Tanzimat Fermanı ve Meşrutiyet'in ilanı ile yapılan reformların diğer pek çok yerleşimden önce buraya yansması da bu yararın bir göstergesidir. Eğitim alanında da görülen bu yansımalar bölgede farklı seviyelerdeki eğitim yapılarının yapılmasını sağlamıştır. Bu nedenle Tekirdağ'da inşa edilen anıtsal kültür varlıkları arasında eğitim yapıları da önemli bir yer tutmaktadır. Rum (Mavridis, 2017), Ermeni ve Müslüman tebaaya ait olan ve çok azı günümüze ulaşan bu okulların (Resim 1) bazılarına geri çevrilemeyecek müdahaleler yapılmış ve özgün detaylar kaybedilmiştir.

Varlığını sürdüren okullardan biri de, Müslüman çocuklar için yapılmış tek okul olan Menba-i İrfan Mektebi'dir. Çalışma kapsamında başka vilayetlerde Menba-i İrfan / Menbaülirfan Mektebi adına sahip okullar olduğu tespit edilmiş (Güçtekin, 2012) ve bu okulların birbiri ile bağlantısı olduğu düşünülmüştür. Ancak bu okullardan birinin özel teşebbüse ait olduğu, Tekirdağ Menba-i İrfan Mektebi'nin ise Cemaat-i İslamiye ve halkın desteği ile açılmış olduğu bilgisi göz önüne alınarak aynı isme sahip okullarla bir bağlantısı bulunmadığına karar verilmiştir.

Bu makale, 1910/11 yılında inşa edilen ve daha önce kapsamlı bir çalışmaya konu olmayan Menba-i İrfan Mektebi'ni bütüncül olarak belgeleyerek detaylı bir arşiv çalışmasıyla yapının tarihini ve mimari özelliklerini aydınlatmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda da, 2011 yılından beri anaokulu olarak kullanılan yapı için, kültür varlığı değerlerini dikkate alan koruma önerileri ve doğru müdahale kararları geliştirilerek yapının hayatına devam etmesi hedeflenmiştir.

Tekirdağ'ın Kısa Eğitim Tarihi

Tekirdağ'ın eğitim tarihi ile ilgili ulaşılabilen en eski kaynak Evliya Çelebi'nin Seyahatname'si'dir. Bu kaynakta, bölgede üç darülhadis, üç darülkurra, kırk iki sıbyan mektebi olduğu kaydedilmiştir. Fakat bunların yerleri tespit edilememektedir. Bu dönemden sonraki eğitim yapılarının varlığı ise vakfiyeler aracılığı ile saptanabilmektedir. 1876 yılından sonra yeni okulların yapımı ve mevcut okullara maddi destekte bulunabilmek için Cemaat-i İslamiye'nin çalışmaları olduğu belirlenmiştir. Cemaat-i İslamiye (İslam

Cemiyeti), Balkanlar'da Hristiyanlarla birlikte yaşayan Türkler'in haklarını korumak için açılmıştır. Tekirdağ'da da cumhuriyetin ilanına kadar faaliyetlerini sürdürdüğü bilinmektedir (Çevik, 1949). Dernek, kentin çeşitli yerlerinde dükkânlar açarak okullara gelir sağlamayı amaçlamıştır. Benzer durum tüm cemaatler için mevcuttur. Rum ve Ermeni cemaatleri de kendilerine ait okulların masraflarını karşılamakla görevlendirilmişlerdir (Kanal, 2015).

Resim 1. Bölgedeki güncel isimleri ile birlikte, tarihî okulları gösteren harita.

1854 yılında Tekirdağ Rüstem Paşa Külliyesi içinde bulunan okul genişletilerek rüştiyeye dönüştürülmüştür (Ünal, 2014). Daha sonra bu rüştiyenin idadiye çevrilmesine karar verilmiştir (Topal, 2012). 1893 yılında Sultan II. Abdülhamit döneminin ilk idadilerinden olan Tekfurdağı İdadisi (Mekteb-i İdadî-i Mülki) de burada açılmıştır. Bu dönemde ülkede açılan idadilerden birinin Tekirdağ'da bulunması, Osmanlı'nın buraya verdiği önemi göstermektedir.

1901-1904 yılları Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiyyesi'nde de Tekirdağ merkezinde bir idadi mektebi (lise), rüştiye (ortaokul) derecesinde iki Rum okulu, bir Müslüman kız ve beş iptidai mektebi; Çorlu'da, bir erkek rüştiyesi, rüştiye derecesinde bir Rum okulu, bir iptidai inas (kız) mektebi, bir iptidai mektebi; Malkara'da bir erkek rüştiyesi, bir iptidai mektebi, bir medrese; Hayrabolu'da bir erkek rüştiyesi olduğu belirtilmiştir. Bunların dışında çeşitli köylerde iptidai mektepleri olduğu görülmektedir (Cumhuriyetin 50. Yılında Tekirdağ – 1973 İl

Resim 2. Vaziyet planı, mektep ve mektep bahçesine sonradan eklenen Süleymanpaşa İlköğretim okulu olarak kullanılan okul.

Resim 3-4. Zemin kat ve birinci kat planı (pembe, idari birimleri; mavi, ıslak hacimleri; sarı, sınıfları; kırmızı, ek yapıyı göstermektedir).

Resim 5. Kuzey-güney (1-1) kesiti.

Yılığı). II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte bölgedeki eğitim yapılarının sayısının arttığı bilinmektedir. Cumhuriyetin ilanına kadar geçen süreçte ise eğitim yapıları ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu durumun Birinci Dünya Savaşı'nın zorlu ekonomik koşullarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra ise bölgedeki her kademedeki okul sayısı hızla artmıştır.

Çalışma kapsamında, Süleymanpaşa ilçesine bağlı olan eğitim yapıları araştırılmış, Namık Kemal İlkokulu (Theodoridia Kız Okulu), Ertuğrul İlkokulu (Georgiadio Erkek Okulu), Yahya Kemal Beyatlı Anaokulu (Hisousian Okulu), İnönü Ortaokulu (Hovnanian Okulu) ve bu çalışmanın konusu olan Süleymanpaşa Anaokulu (Menba-i İrfan Mektebi)'nin günümüze ulaştığı tespit edilmiştir. Namık Kemal İlkokulu olarak kullanılan yapı 1876 yılında Rum kız çocukları için Rum tüccarlar Konstantinos ve Georgios Theodoridis'in maddi destekleri ile yaptırılmış ve Theodoridia Kız Okulu olarak adlandırılmıştır. Rum erkek çocukları için 1912 yılında yapılan Georgiadio Erkek Okulu günümüzde Ertuğrul İlkokulu olarak hizmet vermektedir ve günümüze ulaşana kadar farklı işlevlerle de kullanılmıştır (Mavridis, 2017. Çevik, 1949). Bölgede yer alan diğer iki okul ise Ermeni okuludur. Hovnanian Okulu, 1866 yılında tamamlanmıştır. Günümüzde İnönü Ortaokulu olarak hizmet veren yapı, Birinci Dünya Savaşı boyunca hastane ve darüleytam (yetimhane) olarak kullanılmıştır. Diğer Ermeni okulu olan Hisousian Okulu'nun kuruluş tarihi bilinmemekle birlikte 1860'ların ikinci yarısında var olduğu belirlenmiştir (Çevik, 1949). Diğer okullar özgün detaylarını kaybetmişken, Yahya Kemal Anaokulu olarak kullanılan bu yapının çan kulesine çıkan merdivenlerini ve bodrum katın özgün detaylarını koruduğu tespit edilmiştir.

Menba-i İrfan Mektebi 'nin Güncel Durumu

Günümüzde Süleymanpaşa Anaokulu olarak kullanılan Menba-i İrfan Mektebi, 1990'larda bahçesine eklenen Süleymanpaşa İlköğretim Okulu ile aynı parseli paylaşmaktadır ve her iki okul da aktif olarak eğitime devam etmektedir (Resim 2). İki kattan oluşan tarihî okulun, kuzey ve güney cephelerinde, zemin kat koridoruna açılan girişleri mevcuttur (Resim 3). Zemin kat güneyden kuzeye devam eden bir koridora bağlı mekânlardan oluşurken üst katta farklı olarak bu koridorun uçlarında da odalar yer almaktadır (Resim 4).

Zemin katta, giriş holü, yönetici odası, çay ocağı, merdiven kovası, tuvaletler, yemekhane, memur odası, masal odası; birinci katta altı sınıf, merdiven kovası, yönetici yardımcısı odası, koridor vardır. Ayrıca zemin katta yapıya bitişik olan bir ek yapı bulunmaktadır (Resim 5).

Zemin katının tamamı ile birinci katın dış duvarları kâgır, birinci katın iç duvarları ahşap karkastır. Beşik çatılı yapının döşemeleri ahşap kirişli, tavanları ahşap kaplıdır. Birinci kat yüksekliği yaklaşık 3,7 m, zemin kat yüksekliği ise yaklaşık 3 m'dir. Yapı sade ancak özenli bir işçiliğin ürünüdür.

yüksektir. Bu pencereler batı cephesini doğudan ayırmaktadır ve batı cephesindeki zemin kat pencerelerinin de söveleri yoktur ancak doğu cephesinin aksine köşeler dışında da pilastırları vardır (Resim 9).

Yapı küçük yaşta çocuklar için eğitim yapısı olarak kullanılması nedeniyle düzenli bakım

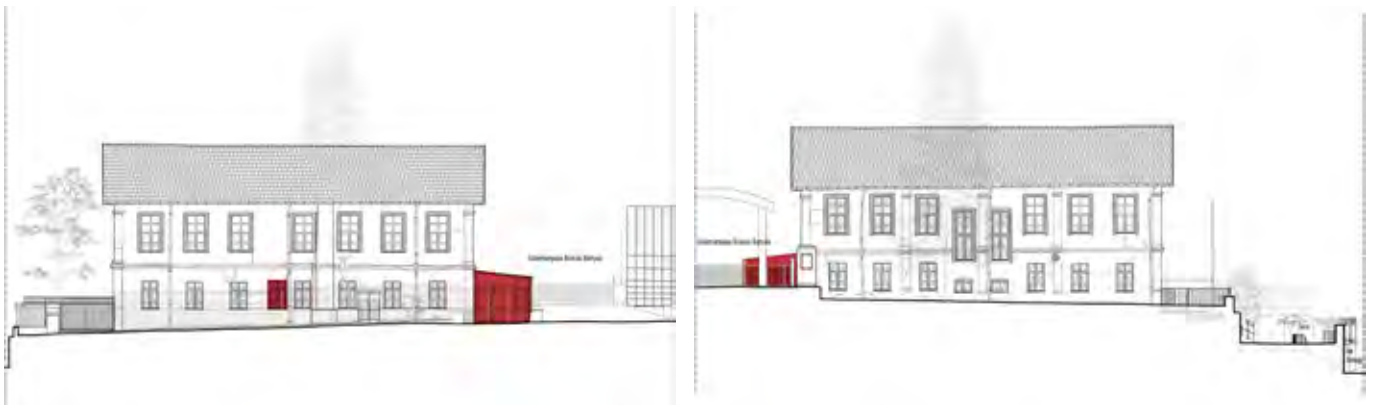
Resim 6-7. Kuzey ve güney cepheleri.

Yapının güney ve kuzey cepheleri simetrik, ancak kuzey cephesinde bulunan ek yapıdan dolayı bu simetri algılanmamaktadır. Kuzey cephesinde pencere açıklıkları sövelidir, köşelerde ve cephede pilastırlar yer almaktadır ve katlar arasında silme mevcuttur. Ayrıca üst kat pencerelerinin özgün denizlikleri vardır (Resim 6). Güney cephesinde kuzeyden farklı olarak yapının kitabesi bulunmaktadır. Kitabesinde 'Tekfurdağı Menba-i İrfan Mektebi 1328' yazmaktadır. Güney cephesinin üst kat pencereleri kuzeydekiler gibi sövelidir, alt katta ise girişin sağında yer alan pencere açıklıklarının farklı söveleri vardır. Soldakilerde ise söve yoktur. Bir onarıma işaret eden bu detay farklılaşmalarıyla ilgili bir kayda ulaşılamamıştır (Resim 7).

gördüğü anlaşılmıştır. Bu nedenle ciddi bir strüktürel sorun veya bozulmaya rastlanmamıştır. Ancak bu işlevinin gereği olarak bir takım özgün malzemeler değiştirilmiştir.

Mektebin Tarihini Aydınlatan Belgeler

Mektep hakkında araştırma yapılırken birçok farklı kaynak ve arşiv incelenmiş ve çeşitli belgelere ulaşılmıştır. Değişik kaynaklarda yapının farklı tarihlerde inşa edildiğine dair bilgiler mevcuttur ancak yapım tarihi olarak, yapının kitabesinde belirtildiği üzere Hicri 1328 yani 1910/11 yılı kabul edilmiştir. Osmanlı arşivinde yapıyla ilgili ulaşılabilen en eski belge Tekfurdağı'nda bulunan Menba-i İrfan Mektebi mualimleri Agah ve Ömer efendilerin maaşlarının

Resim 8-9. Doğu ve batı cepheleri.

Doğu ve batı cepheleri ise birbirinden ve diğer cephelerden farklıdır. Doğu cephesine bakan zemin kat pencereleri sövesizdir, sadece köşelerde pilastır vardır. Bu cephede yapıya sonradan eklenmiş bir baca ve bir pencere açıklığı bulunmaktadır (Resim 8). Batı cephesinde bulunan merdiven kovasının pencere açıklıkları diğer cephelerdeki pencere açıklıklarından daha

artırılması ile ilgili 17 Nisan 1912 tarihli (BOA, MF.İBT, 368/71, H 29.04.1330). Bu bilgi yapının 20. yüzyıl başında inşa edildiğini doğrulamaktadır. Osmanlı arşivinde mektebe ait belgeler 1912 yılının sonuna kadar devam etmektedir, bu da okulun 1912 yılında aktif olarak eğitim verdiğini göstermektedir. Bu tarihten sonra 21 Temmuz 1913'e kadar başka bir evrak

bulunamamıştır. Bu durumun, belirtilen tarih aralığının Balkan Savaşlarına (8 Ekim 1912 – 10 Ağustos 1913) denk gelmesi ve buna bağlı olarak okulun eğitime devam edememesinden kaynaklandığı düşünülmüştür.

Resim 10. Kuzey ve doğu cephelerini gösteren, 1928 tarihli fotoğraf.

Ayrıca ulaşılan arşiv kayıtlarında mektep için, Tekfurdağı Menba-i İrfan İbtidai Mektebi, Tekfurdağı Menba-i İrfan Mektebi, Tekfurdağı Menbaülirfan Mekteb-i İbtidaisi, Tekfurdağı Menbaülirfan Mektebi şeklinde farklı isimlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra, 1931 senesine ait bir diploma, okulun adının, Süleymanpaşa İlkmektebi/İlko-

Resim 11. Süleymanpaşa İlkokulu batı cephesi, 1990-91, işaretli yer yeni betonarme okulun yapılacağı alanı göstermektedir.

kulu olarak değiştirildiğini ortaya koymaktadır.

9 Ağustos 1912 tarihinde, merkez üssü Şarköy-Mürefte olan şiddetli bir deprem yaşanmış ve en çok Tekirdağ ile Gelibolu sancakları bu depremden etkilenmiştir (Karacakaya, 2001, s.205). Depremin gerçekleştiği tarihte mektep yeni tamamlanmış olmalıdır. Depremin okulda bir hasar yaratıp yaratmadığı ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır ancak Tanin Gazetesi muhabiri 5 Eylül 1912 tarihli yazısında depremin bölgedeki okulları nasıl etkilediği bilgisine yer vermiştir. Yazıya göre halk tarafından inşa ettirilmiş olan ibtidai mektebinin sadece sıvalarının

döküldüğü ifade edilmiştir (Kanal, 2015, s.249). Bahsedilen mektebin Menba-i İrfan Mektebi olduğu düşünülmektedir, çünkü o dönemde merkezde inşa edilen başka bir mektebin varlığına dair bir kayda ulaşılamamıştır.

16 Ağustos 1913 tarihli belgede de, savaş dolayısıyla Dersaadet'e hicret eden Tekfurdağı Menba-i İrfan Mektebi Müdürü Hasan Asaf Efendi'nin ... emekliye ayrılmak istediği, bunun da mümkün olmadığı belirtilmektedir (BOA, MF.İBT, 448/21, H 13.09.1331). Bu belge Balkan Savaşları döneminde okulun bir süre eğitime ara verdiğini, öğretmenlerin de nakledildiğini düşündürmektedir. 27 Ağustos 1913 tarihli belgede (BOA, MF.İBT, 449/84, H 24.09.1331) ise Balkan Savaşları'ndan sonra Tekirdağ İdadisi'nin kullanılamayacak durumda olduğu, bu nedenle Cemaat-i İslamiye'ye ait Menba-i İrfan adıyla anılan iptidai mektebinde eğitime devam edilmesine karar verildiği belirtilmiştir (Çinko Arslan, 2022, s.100). Bu belge ile okulun bir süreliğine idadi binası olarak kullanıldığı ve yapının savaştan etkilenmediği anlaşılmakta, ancak bu kullanımın ne kadar sürdüğü bilinmemektedir. Ayrıca birçok kaynakta belirtildiği üzere okulun yapımında Cemaat-i İslamiye'nin desteğinin olduğu doğrulanmaktadır. 11 Temmuz 1914 tarihine ait belgeden okulun tekrar ibtidai mektebe döndüğü anlaşılmaktadır (BOA, MF.İBT, 507/75, H 17.08.1332). 1914 yılından 1920 yılına kadar geçen süreye ait bir belge bulunamamıştır. Bu dönem Birinci Dünya Savaşı'na (1914) ve buna bağlı olarak Çanakkale Savaşı (1915) ile Yunanlılar'ın Tekirdağ'ı işgaline (1920) kadar geçen süreye denk gelmektedir. Osmanlı arşivinde bu döneme ait herhangi bir evraka ulaşılamamış olması mektebin eğitim dışında başka bir işlevde kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

20 Temmuz 1920 günü Tekirdağ Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Bir Osmanlı arşiv belgesi, işgalden sonra okulun başöğretmeni ile beş öğretmeni ve bir hademesinin işgal sebebi ile görevlerinden ayrılarak Dersaadet'e gittiklerini ortaya koymaktadır. Okulun eğitimci sayısı göz önüne alındığında döneminde merkezdeki önemli mekteplerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı arşivinde erişilebilen belgeler 1920 senesi ile son bulmaktadır. İşgal dönemi boyunca mektebin eğitime devam edip etmediği veya işlevinin değişip değişmediği ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu zaman aralığından sonra yapı hakkında ulaşılan en erken tarihli belge yapının Koruma Kurulu dosyasında bulunan 1928 tarihli fotoğraftır (Resim 10).

Bu fotoğrafta yapının çatı altında bir bezemesi, kuzey cephesinde aleme benzer bir elemanı, çok sayıda bacası, özgün taş denizlikleri olduğu görülmektedir. Yine bu fotoğrafta yapının doğu cephesindeki pencere düzeni, memur odasında bulunan pencerenin sonradan açıldığını kanıtlamaktadır.

1991 yılına kadar yapıya ait yazılı bir belgeye ulaşılamamıştır ancak mezunların oluşturduğu gruplara ait fotoğraflar ile yapının geçirdiği değişim tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu zaman aralığında yapının pencerelerinin ahşap giyotin pencereden ahşap çift kanatlı pencereye çevrildiği, doğu cephesine baca kanalı ve bir pencere açıklığı eklendiği tespit edilmiştir.

1991 yılına gelindiğinde okulun dosyasında yer alan raporda, okulun yeterli gelmediği ve şehir merkezinde yeni bir okula ihtiyaç duyulduğundan ve bunun için de en uygun yerin Süleymanpaşa İlkokulu'nun bahçesi olduğundan bahsedilmiştir. 1991 yılında ilkokulun bahçesinde yer alan depoların ve tuvaletlerin yerine yeni bir okulun yapılmasına karar verilmiştir (Resim 11) ve eski mektebin pencere doğramaları yeni okulun pencereleri ile aynı profile sahip plastik doğramalar ile değiştirilmiş, dışarıdaki tuvaletler mektebin içine alınmıştır. Yeni ilkokul tamamlandıktan sonra mektep binası ek bina haline gelmiştir. 2001 yılının sonlarına doğru ek bina olarak kullanılan mektebin fiziki koşulları yeterli gelmemeye başlamış ve onarıma ihtiyaç duyulduğundan bahsedilmiştir. Bu nedenle yapı 2001-2002 yılları arasında esaslı bir onarım geçirmiştir ve bu kapsamda yapının çatısı onarılmış, çatıdaki tüm bacalar kaldırılmış, dış ve iç cepheler çimento esaslı sıva ile sıvanarak boyanmış, camlı sınıf kapıları ile bina giriş kapıları değiştirilmiş, ahşap tavanlar onarılmış ve boyanmış, elektrik tesisatı yenilenmiş, tuvalet zeminini onarılmış, ahşap merdiven yeniden yapılmış, zemin koridorunun kuzey ucundaki derslik ile üst kat koridorunun kuzey ucundaki depo kaldırılmış, üst kat doğu cephesinde bulunan iki sınıf (106 ile 105) birleştirilerek tek bir sınıf haline getirilmiştir. Onarımdan sonra 2011 yılına kadar ek bina olarak kullanılmaya devam edilen eski mektep binası bu tarihte anaokuluna çevrilmiştir.

Z05A ve Z05B olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Merdivenlerde çocukların düşmemesi için önlemler alınmış ve alt kotlara onlar için bir küpeşte daha yerleştirilmiştir. Üst katta geçmiş dönemlerde birleştirilen sınıflar ayrılarak iki sınıf oluşturulmuş, koridorun kuzey ucu ahşap bölücü ile bölünerek bir sınıf eklenmiştir. Tüm bu uygulamalardan sonra okul anaokulu işlevi ile kullanılarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Kullanım Önerileri

Çalışma kapsamında geliştirilen restorasyon önerisi ile yapının işlevine devam etmesine karar verilmiştir. Bu sayede bölgenin eski eğitim yapılarından olan okulun somut olmayan miras değerinin korunması hedeflenmiştir. Ayrıca okul bir eğitim yapısı olarak tasarlandığı için anaokulu olarak kullanılmaya elverişlidir. Farklı bir işlev önerisinde, yeni işlevin ihtiyacına göre çeşitli müdahaleler yapılması gerekecek ve bu durum yapının karakterinin ve plan şemasının değişmesine yol açabilecektir.

Eğitimciler, okul öncesi dönemin, çocuk gelişiminde ve yaşamın sonraki yıllarını etkileme konusunda çok önemli olduğunu belirtmektedir. Menba-i İrfan Mektebi'nin anaokulu işlevinde kullanılmaya devam etmesi, çocukların bu önemli döneminde, tarihî bir yapıyla ilişki kurmalarını ve eski yapılara sahip çıkılması bilincini kazanmalarını da sağlayacaktır. Bu sayede bu kültür varlığı geleceğe yaşatılarak aktarılacak ve fiziksel sürdürülebilirliğin yanında sosyal sürdürülebilirlik de sağlanmış olacaktır.

Ancak yapı, işlevini devam ettirirken mevcut mekânlar yeterli gelmediği için zorlanmaktadır. Bu nedenle yapının güney bahçesine bir ek yapı yapılarak bazı işlevlerin bu ek bölüme aktarılması ve kuzey cephesine bitişik niteliksiz ekin kaldırılması önerilmiştir. Venedik Tüzüğü'nün tarihî yapılara gelecek eklerin niteliklerini tanımlayan 13. Maddesi uyarınca, mektebin güney

Resim 12-13. Güney cephesi ile doğu ve kuzey cepheleri.

Anaokulu olarak kullanılırken çocuklara uygun hale getirmek için zamanla yapıya birtakım ekler ve değişiklikler yapılmış, kuzey cephesine boydan boya bir bölüm eklenmiş (Resim 13 - 14), özgün zeminler üzerine laminat parke kaplanmıştır. Giriş holü alçıpan ile bölünerek

cephesinin önünde yer alan setler arasına, üstü batı cephesinin önündeki bahçenin devamı olarak kullanılabilen, tarihî mekteple yarışmayan, cephelerine müdahale etmeyen, ilk bakışta göze çarpmayan ve bu sayede yapının önüne geçmeyecek bir ek yapı tasarlanmıştır (Resim 15-16).

Resim 14. Kuzey-güney (2-2) kesiti, işaretli alanlar ek yapıyı ve sonradan açılan pencere açıklığını göstermektedir.

Resim 15-16. Restorasyon projesinde geliştirilen ek yapı önerisi.

Tasarlanan yapı hacimce küçüktür ancak okul binasının ihtiyaç duyduğu alanları kısmen karşılayarak onu ferahlatabilecektir. Bunun dışında yapının niteliksiz eklerden ve malzemelerden arındırılarak, restitüsyon çalışması ile belirlenen birtakım mimari elemanların yeniden üretilmesine ve gerekli bütünlemelerin yapılmasına karar verilmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

Tekirdağ, Osmanlı döneminde önemsenen bir vilayet olmuş, bunun sonucu olarak yeniliklerden ve imar faaliyetlerinden yararlanmıştır. Ancak devlete ait yapıların büyük bir kısmı günümüze ulaşmamıştır ve kaynaklarda yapıların çoğundan kısaca bahsedilmekte, ya da bu yapıların adları hiç anılmamaktadır. Bu kadar eski bir kentin tarihine dair belgelerin kısıtlı olması ve hakkında yapılmış yayınların az olması üzücüdür. Bu durum bölgede kalan yapılar için çalışma yapılmasını zorlaştırmakta ve bu yapılar

için belgelenmeden yok olma tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, günümüze ulaşmış az sayıdaki yapının çoğu nitelikli bir belgeleme ve arşiv çalışması yapılmadan hızla ve özensizce onarılmakta ve böylelikle yapılar özgün niteliklerini yitirmektedir.

20. yüzyıl başlarında inşa edilen Menba-i İrfan Mektebi de ne yazık ki bu restorasyonlardan payını almıştır ancak geçmişten günümüze kadar aralıksız şekilde eğitim yapısı olarak kullanılmasının etkisi ile mevcut yapı sistemini ve özgün plan şemasının büyük ölçüde korumuştur. Çatı alınlığı, silmeleri, söveleri ve pilasturları ile özenli bir işçiliğin ürünü olan mektep, bölgenin geçmişten günümüze kadar varlığını ve işlevini sürdürebilmiş az sayıdaki okulundan biridir ve somut olmayan miras değerine sahiptir.

Bu makale kapsamında tanıtılan Tekirdağ Menba-i İrfan Mektebi için yapılan kapsamlı çalışmayla yapının mevcut durumu belgelenirken aynı zamanda ulaşılabilen kaynaklar derlenerek bir arşiv oluşturulmaya çalışılmış ve bunun bölgedeki diğer yapılar için de örnek olması hedeflenmiştir. Bu özel yapının özgün nitelikleriyle korunmasına ve yaşatılmasına katkıda bulunmanın, ülkemizdeki eğitim mirası envanterinin hatırlanmasına ve değerinin bilinmesine katkı sağlaması umulmaktadır.

Son not: Prof. Dr. Deniz Mazlum danışmanlığında İTÜ Restorasyon Programı'nda hazırlanan "Tekirdağ Süleymanpaşa Anaokulu (Menba-i İrfan Mektebi) Koruma Projesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Nuriye Sündüz Erşen, Y. Mimar.

Deniz Mazlum, Prof. Dr., E. Öğretim Üyesi, İTÜ, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.

Kaynaklar

Cumhuriyetin 50. Yılında Tekirdağ – 1973 İl Yıllığı. (1973). Tekirdağ Valiliği. Tekirdağ.

Çevik, H. (1949). Tekirdağ Tarihi Araştırmaları. Ahmet Sait Basımevi. İstanbul.

Çinko Arslan, M., Eres, Z. (2022). Arşiv Belgeleriyle 19-20. Yüzyıl Edirne Vilayeti'nin Eğitim Tarihi ve Yapıları Üzerine Değerlendirmeler. Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi. Cilt; 11. Sayı; 1, s: 73-124.

Kahraman, S. A. (Haz.), (2011). Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Gümüllüce, Kavala, Selanik, Tırhala, Atina, Mora, Navarin, Girit Adası, Hanya, Kandiye, Elbasan, Ohri, Tekirdağı. Kitap; 8. Cilt 2. YKY Yayınları. İstanbul.

Güçtekin, N. (2012). İstanbul'daki Özel İslam Mektepleri (1873-1922). Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi. Yıl 2012. Sayı 22. s; 1-40.

ICOMOS, (1964), Venedik Tüzüğü.

Kanal, H. (2015). 20.Yüzyıl Başlarında Tekirdağ Sancağı (1900-1912). Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı. Sakarya.

Karacakaya, R. (2001). Şarköy- Mürefte Depremi. Tarih Boyunca Anadolu'da Doğal Afetler ve Deprem Semineri, 22-23 Mayıs 2000. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi. Globus Dünya Basımevi. İstanbul.

Marmara'nın İncisi Tekirdağ. (2003). Tekirdağ Valiliği. Tekirdağ.

Mavridis, D. A. (2017). İstanbul'dan Tekirdağ'a Çağdaş Yunan Kimliğinin Arayışında. Süleymanpaşa Belediyesi Yayınları. Tekirdağ.

Topal, M. (Ed). (2012). Osmanlı Belgelerinde Tekirdağ. Kaptan Şirketler Grubu.

Ünal, U. (Ed). (2014). Belgelerle Osmanlı Döneminde Tekirdağ. Namık Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yayını.

URL 1: Harita altlığı, <https://yandex.com.tr/harita/21033/tekirdag/satellite/?ll=27.515015%-2C40.975902&z=17> (erişim tarihi: 25 Kasım 2023).

TC Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Belgeleri (BOA)

BOA, MF.İBT, 368/71, H 29.04.1330

BOA, MF.İBT, 448/21, H 13.09.1331

(BOA, MF.İBT, 449/84, H 24.09.1331

(BOA, MF.İBT, 507/75, H 17.08.1332

A School for Muslim Children at the beginning of the 20th century : Menba-i Irfan Mektebi

Tekirdağ is an important province of the Ottoman Empire and as a result, it has had its share of innovations and construction activities. However, most of the state-owned buildings have not survived to the present day, and no comprehensive study has been carried out on the ones that continue to exist. Some of the surviving buildings have undergone irreversible interventions and have lost their original details. This situation carries the risk of losing the original details of the buildings and the buildings disappearing without being documented. With this study, it is aimed to document the Menba-i Irfan School, dating back to 1910/11, and carry out a detailed archival study, thus encouraging similar research to be pursued for other educational buildings in the region. The study also aims the building to continue its life by developing proper functional suggestions and correct intervention decisions that will enable users to stay in the building.